

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Canonicae

Schnorrenberg, Anno

Coloniae, 1740

Titulus XXI. Testibus, & Attestationibus, Secunda Probationum Specie.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62040](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62040)

TITULUS XXI.

DE

TESTIBUS & ATTESTATIONIBUS
Secunda Probationum Specie.

Inter probationum species præcipua est testium attestatio. Testes sunt, qui de facto aliquo legitimo vocale dicunt testimonium. Testium depositiones vocantur attestations. Licet autem alii sint testes judiciales, alii instrumentarii, alii testamentarii: hic tamen potissimum de judicialibus agemus. De quibus

Quæres *primò*. Qui simpliciter à jure in judicio testes esse prohibentur?

1°. Imò. Ob defectum judicii furiosi, mente capti, infantes, impuberes. Excipitur crimen Læsæ Majestatis, in quo impuberes ad testificandum admittuntur: Imò juxta hodiernam praxin impuberes, non tam ut probent, quam ut ad indagandam profint veritatem, in criminalibus regulariter adhibentur: sæpius enim homicidia & similia delicta per pueros deteguntur.

2do. Ob defectum corporis surdi simul & muti, imò etiam surdus aut cæcus tantum de rebus, quæ auditu vel viso percipiuntur, nisi tali sensu ante contractam surditatem vel cæcitatem sint perceptæ, à testimonio dicendo repelluntur, *Can. testes. 15. caus. 3. q. 9.*

3to. Ob defectum statûs, si aliæ probationes suppetant, testari non possunt servi, *Cap. forus. 10. de V. S.* Religiosi, qui aliàs servis comparantur, testes esse possunt: *Cap. Veritatis. 8. de dolo & contum. cap. nuper. 5. de testib. cap. etsi Christus. 26. de jurejur.* At nonnisi de consensu Superiorum suorum.

4to. Ob fidem suspectam testari non possunt pauperes & valde viles personæ: *Can. imprimis. 7. caus. 2. q. 1.* Pecuniâ ad dicendum testimonium conducti, *Cap. 1. de testib.*

5to. Ob infamiam & turpitudinem vitæ in testes non admittuntur hæretici, usurarii, perjuri, &c. ob calumniam, adulterium, vel blasphemiam condemnati, proscripti, banditi, ac hujusmodi infames & criminosi, *Can. testes. 39. caus. 2. q. 7. Can. constituimus. 9. caus. 3. q. 5. Can. infames. 17. caus. 6. q. 1. cap. sicut vobis. 9. cap. super eo. 13. cap. testimonium 54. h. 1.* De crimine emendatus à testimonio ob crimen præteritum non repellitur: nisi ex crimine per Judicis sententiam vel facti evidentiam factus sit infamis. Qui semel perjurus, in causa criminali nunquam testis esse potest.

X x x 2

6to.

6to. Ob Censuram excommunicati rejicitur testimonium. *Arg. cap. veniens. 38. de testib. cap. decernimus. 8. de Sentent. excom. in 6.*

Quæres *secundò*. Qui pro certis personis testes esse prohibentur?

R. 1mo. Parentes pro liberis & e contra *Can. si testes. 3. caus. 4. q. 2.* quia reciprocus amor suspectos reddit. *Excipitur*: Pater pro uno Filio contra alium testari potest; item si agatur de aetate liberorum, aut de gradu consanguinitatis in causa matrimoniali. *Cap. super eo. 22. h. 1.* Vel in causa professionis Filii, si quo animo Monasterium sit ingressus, dubitetur. *Can. presens. 4. caus. 20. q. 3.* 3to. Consanguinei, affines, Patronus, & libertus, Socii criminis vel contractus, Domestici, & universim omnes, quibus testes producens ratione Patriæ, Dominicæ, & gubernativæ potestatis imperare potest, ab attestando repelluntur. *Can. consanguinei. 1. caus. 3. q. 5. cap. Veniens. 10. cap. Personas. 20. de testib.*

Quæres *tertiò*. Qui contra certas personas in testes non admittuntur?

R. 1mo. Parentes contra liberos & e contra. 2do. Libertus contra Patronum, & Vasallus contra Dominum. 3to. Conjux adversus conjugem. 4to. Advocatus contra suum clientem, in causa in qua Patronus fuit. *Cir. Can. si testes. cap. insuper. 6. h. 1.* 5to. Inimicus contra inimicum; est autem inimicus capitalis, qui alteri mortem minatur, aut alium accusat, aut contra eum in causa criminali testis fuit: *Gloss. in cap. meminimus. 13. de accusat. V. inimicus.* Aut

quæstionem movit de universis bonis, vel maxima bonorum parte. 6to. Laicus contra Clericum in causa criminali testis esse nequit. *Cap. de catero. 14. h. 1.* Nisi sint crimina excepta, aut delicta scandalosa & notoria. *Cap. cum dilectis. 15. de purgat. Canon. 7^{imo}.* Judæi, pagani, hæretici contra Catholicos testes esse non possunt. *Can. non potest. 24. & Can. Pagani. 25. caus. 2. q. 7.* 8vo. Socius criminis contra Socium testificari non potest. *Cap. veniens. 10. h. 1.*

Quæres *quartò*. Qui in certis causis testes esse non possunt?

R. 1mo. In causa criminali minor 20. Annis, præterquam in criminibus exceptis, & in aliorum defectum testis esse non potest, 2do. Clerici in causa sanguinis, ne irregularitatem incurrant, testari nequeunt. *Can. testimonium. 9. caus. 11. q. 1.* 3to. Mulier in causa criminali inter testes computari non potest. *Can. mulierem. 17. caus. 33. q. 5. cap. forus. 10. de V. S.* Nam varium & mutabile testimonium semper fœmina producit; quod ibidem *Gloss. V. varium.* expressit his Versibus:

*Quid levius fumo? flamen, quid flamine?
mine? ventus,*

*Quid vento? mulier, quid muliere?
nihil.*

Attamen de Jure Canonico in certis casibus mulierem testificari posse in criminalibus causis probatur ex *Can. ex eo. 2. caus. 15. q. 3. junct. Gloss. V. colligitur. & cap. tanta. 7. de Simon. 4to.* Nemo in causa propria testis esse potest, sive in causa, in qua directè vel indirectè de proprio agitur interesse, sive sit interesse pecu-

pecuniarium, sive honoris, sive affecti-
onis. *Cap. fin. h. t. in 6.* Clerici & Reli-
giosi in causa suae Ecclesiae testificari non
prohibentur, probatur ex *cap. insuper. 6.*
cap. nuntius. 12. h. t. cap. etsi Christus. 26.
de iurejur.

Quæres quintò. Quot testes ad pro-
bationem requiruntur?

ꝛ. Ordinariè duo contestes idonei
in omni causa tam criminali quàm civi-
li plenam faciunt fidem. *Cap. in omni. 4.*
cap. licet universis. 23. h. t. Ratio est: quia
duo testes difficulter ita corrumpi pos-
sunt, ut non ex aliquo signo fallitas ap-
pareat. Unus testis, cujuscunque digni-
tatis existat, regulariter plenam fidem
non facit est expressum in *cit. cap. licet*
universis. Faciendæ autem sunt excep-
tiones sequentes:

1mo. Dantur casus, in quibus major
quàm duorum testium numerus est ne-
cessarius; ita Jus Civile ad testamen-
tum septem, ad codicillum, vel aliam
ultimam voluntatem quinque testes re-
quirunt: Jus Canonicum præter duos
testes ad matrimonii valorem exigit præ-
sentiam Parochi: de jure veteri contra
Cardinalem Episcopum 72. contra Car-
dinalem Presbyterum 44. contra Car-
dinalem Diaconum 27. contra Cardina-
lem Subdiaconum 7. testes require-
bantur.

2do. Quamvis ad causam decidendam
unus testis plenam fidem non faciat: Si
tamen sit omni exceptione major, se-
miplenè probat, & indicium sufficiens
ad inquirendum, citandum, imò & tor-
quendum reum facit.

3^{io}. In causis nemini præjudicanti-

bus, ut dum quæritur, an Ecclesia con-
secrata: an Titius Baptizatus: an quis
in articulo mortis Confessarium petie-
rit, unico testi creditur. *Can. cum itaque*
112. de consecr. dist. 4. 4to. Quando de
vitando agitur peccato, uni creditur
testi. Sic ad impediendum matrimoni-
um unus testis de consanguinitatis im-
pedimento sufficit. *Cap. super eo. 22. de*
testib. cap. super eo. 2. de consang. & affin.
5to. Qui publico fungitur officio, illi
fides habetur, si de proprio facto te-
stetur, ut Notario, quod instrumen-
tum confecerit, Præconi, quod reum
citaverit. *6to.* Unico teste rei proba-
tur innocentia: ut: si confessus homi-
cidium per unum testem occisionem de-
fensionis gratiâ prober, dummodo in
oppositum alii testes non existant.

Quæres sextò. Qualiter testes produ-
cendi?

ꝛ. 1mo. Post litem contestatam te-
stes sumptibus producentis communiter
producentur. Regulariter enim sump-
tus ille præstare debet, in cujus grati-
am actus celebratur; quos tamen vi-
ctus victori refundere cogitur: nisi pro-
pter justam litigandi causam à judice fi-
at expensarum compensatio. *cap. finem*
libris. 5. de dolo & contum.

2do. Tres tantum testium admittun-
tur productiones. *Cap. in causis. 15. cap.*
significaverunt. 36. cap. ultra. 55. de testib.
Ita quidem ut iidem testes, si nondum
facta depositorum promulgatio, tum
super novis, tum super antiquis articu-
lis produci valeant. *Cap. constitutis. 46.*
h. t. Quarta testium productio non ali-
ter quàm cum hac conceditur solemnitate:

X x x 3

tate:

tate: ut petens juret, quod attestatio-
nes testium nec suæ nec adversæ partis,
nec per se nec per alios suppresserit vel
occultaverit; deinde quod depositiones
testium non exploraverit: item quod
hanc quartam testium productionem
malitiosè non petat. *cit. cap. in causis, cap.
significaverunt. cap. ultra.*

Tertio. Facta testium productione pars
adversa, ut testes recipi & jurare videat,
citari debet. *cap. in nomine, 2. h. t.* Hac
citatione omiſſa attestations nullæ sunt:
nisi Judex ex officio per generalem in-
quisitionem procedat, aut sit periculum
in mora, Qui impediunt, ne testes pro-
ducantur aut recipiantur, sunt excom-
municandi. *cap. constitutus, 45. h. t.* Qui
se testimonium non daturum juravit, ju-
ramento non obstante ad testificandum
compelli potest. *cap. intimavit, 18. h. t.*

Quæres septimò. Qualiter testes pro-
ducti sunt examinandi?

Re. primò. Vel à Judice, vel ab illo,
cui Judex examen commisit, sunt exa-
minandi. *cap. constitutus, 3. de fidejussor.
cap. mulieres, 2. de judic. in 6.* Excipiun-
tur causæ criminales & valde arduæ, in
quibus ipsemet Judex testes examinare
debet.

Secundò. Non plures simul, sed singuli
ſigillatim & secretò examinandi sunt.
cap. venerabili, 52. h. t.

Tertio. Si testes rogati vel vocati te-
stimonium sine rationabili causa ferre
nolint, in causa civili ad testificandum
compelli possunt. *cap. 1. cap. cum super:
2. cap. ceterum, 6. de testib. cogend.* In
causa criminali ſpectato jure canonico
ad testandum compelli nequeunt. *cap.*

*dilectorum, 10. de testib. cogend. junct. gloss.
V. super criminibus.* nisi veritas aliter ha-
beri non posset. *cap. pervenit, 5. tit. cit.*
vel testes malitiosè subtraherentur. *cap.
super eo, 3. cap. cum contra, 9. de testib. co-
gend.* vel per modum inquisitionis age-
retur. *cap. super his, 8. eod. tit.*

Quartò. Testes jurati vivâ voce ad in-
terrogationes respondere debent. *can.
relatum, 3. caus. 5. q. 2. cap. quoties, 5. de
testib.* Ratio est; quia ex voce, modo, &
gestibus deponentis veritas magis depre-
hendî potest.

Quintò. De sua & non de aliena ſci-
entia deponere debent, de illis ſcilicet,
quæ ipsi viderunt, vel audiverunt, non de
illis, quæ ex aliorum relatione didice-
runt. *cap. tam titeris, 33. h. t.* Testes ta-
men de credulitate ad aliquam fidem
faciendam in calu necessitatis admit-
tuntur, si rationem reddant suæ cre-
dulitatis: item in causis, quæ directè
probari nequeunt; vel si de factis an-
tiquis ætatem hominum excedentibus
fiat depositio.

Sextò. Testes conformiter articulis
propositis deponere, nec plus quàm in-
terrogentur, dicere debent: quia cum
testis de veritate super articulis & in-
terrogationibus dicenda jurare debeat,
de reliquo tanquam non juratus fidem
non meretur. *arg. cap. de testib. 29. h. t.*

Quæres octavò. Qualiter probant te-
stes ſingulares?

Re. Testes ſingulares appellantur, qui
de diversis factis attestantur. Hæc au-
tem testium ſingularitas alia est adverſa-
tiva, quando testimonia & depositio-
nes testium inter se pugnant; alia di-
ver-

verificativa, si testes de factis non quidem contrariis, sed diversis & nihil se mutuo adjuvantibus deponunt. Est casus in *cap. cum tu* 16 *h. t.* Alia demum est singularitas cumulativa, sive adminiculativa, si testes de actibus quidem diversis, sed se mutuo adjuvantibus deponant: ut dum est quaestio de possessione agri, & unus testis deponit, quod Titium in agro isto seminantem, & alter, quod in eodem metentem viderit. Itaque *primò*. Ut testes fidem faciant, contraria vel omnino disparata testificari non debent, sed eos contestes, de uno eodemque delicto in specie testificantes esse oportet *cap. bona memoria*, 23. *cap. cum directus* 32. *de elect.*

Secundò. In causa criminali, ut ad reum condemnandum plenam fidem faciant, non tantum in substantia delicti, sed etiam in tempore & loco convenire debent; quamvis magnam contra reum causent praesumptionem, si de diversis actibus diverso tempore factis sese mutuo adjuvantibus testentur.

Tertiò. Si testes sint singulares adversativè contraria de eodem facto testificantes, Judex eorum depositiones interpretari debet, ut ad vitandum perjurium de diversis actibus testimonium tullisse videantur. Colligitur ex *cit. cap. cum tu*. & docet *Gloss. in cap. in nostra* 32 *v. sed adversa*.

Quartò. Si testes pro una parte producti testibus alterius partis contrarian- tur, plus credendum est illis, qui melius informati: qui in specie deponunt, dum alii tantum deponunt in genere: qui dicti sui rationem reddunt, qui ab

honestiore & digniore persona produ- cuntur: qui testantur affirmativè &c.

Quintò. Si testes utrimque producti sibi contrarii ejusdem sint honestatis & existimationis, plurimum praevalere debet testimonium. Si verò omnia sint paria, pro reo fertur sententia. *cap. inter dilectos*, 6. *de fide instrument.* nisi in quatuor casibus: in causa nempe matrimoniali, causa liberali, causa dotis, causa testamenti.

Quæres nonò. Qualiter probat testis in suis depositionibus varians & vacillans?

1. Si unus idemque testis contraria dicat, idque faciat *primò* in continenti animo revocandi priora dicta probatâ causâ erroris probabilis creditur posteriori testis dicto. *cap. praterè*, 7. *de testib. cogend.* *Secundò*. Si verò in eodem contextu absque animo corrigendi repugnantia proferat: ut si prius se vidisse, & postea tantum audivisse dicat, tunc velut vacillans repellitur. *Tertiò*. Si testis in judicio ordinario deponit, contrarium illi, quod antea in judicio Summario, aut in inquisitione coram Judice deposuerat, non valet testimonium. *arg. cap. per tuas*, 10. *de probat.*

Quartò. Si in ejusdem Judicii instantia, & inter easdem personas testis examinatus dicat contrarium illi, quod in alio examine edixerat, dicto priori statuitur, si utrumque juramento sit depositum. Colligitur ex *cap. sicut*, 9. *h. t.* Non enim est in potestate testis parti, pro qua prius deposuit, praedjudicare per negationem illius, quod prius affirmaverat; nisi prior depositio extra torturam, & poste-

rior

rior in tortura facta fuisset, vel postea dictum variis præsumptionibus & conjecturis adminicularetur. *Quintò*. Si testis id, quod in Judicio juratus deposuit, extrajudicialiter neget, nihilominus statur primæ judiciali depositioni: quia judicialis depositio firmior est, & per illam parti, pro qua depositum est jus acquisitum; imò si in Judicio testis juratus deponat contrarium illi, quod antea extrajudicialiter dixerat, judiciali statur depositioni, quamvis illius fides per ante datum contrarium extrajudiciale dictum non parum debilitetur.

Quæres decimò. Qualiter publicanda sint dicta testium?

R. Peracto testium examine, postquam ulteriori testium productioni renuntiatum est, eorum publicantur depositiones: cujus publicationis tres sunt effectus. *Primò*. Testimonia in una causa & coram uno Judice publicata semper & ubique inter easdem personas plenam fidem faciunt. *Secundò*. Facta publicatione pars, contra quam testificatum est, contra personam testis amplius excipere nequit. *cap. presentium. 31. h. t.* quia timetur, ne adverso sibi testimonio irritatus causam fingat suspicionis. Hic tres excipiuntur casus: 1. Si reo post publicationem causa suspicionis primùm innotescat. 2. Si juramentum præster, quod testem malitiosè non reprobet. 3. Si ante examen vel publicationem contra testem exceptionem sibi reservavit. *Tertius effectus*. Post attestationum publicationem alios vel eosdem testes super iisdem vel contrariis articulis producere non licet, ob renuntiatio-

nem & subornationis periculum. *cap. fraternitatis 17. cap. cum venisset. 25. h. t.*

Quæres undecimò. Qualiter exceptio contra testes opponi potest?

R. Tripliciter contra testes fit exceptio: *primò* contra personas testium, quod vel omnino, vel in hac causa testimonium ferre nequeant: & quidem si notorius objiciatur defectus, vel tale quid, quod in continenti probati possit, testium receptio impeditur. *cap. ex parte. 7. h. t.* Aliàs in Judicis plerumque arbitrio est, an exceptiones contra personas testium oppositas in finem litis reservare velit. Defectus autem, qui testibus objiciuntur, specificè exprimi, probari, ac juramentum malitiæ præstari debet. *cap. presentium. 2. h. t. in 6. 2da.* Contra examen testium excipi potest, quod ob defectum jurisdictionis non sit legitime factum: quod testes recepti ante litis contestationem: parte adversâ non citatâ: post ulterioris productionis renuntiationem &c. *31a.* Valet exceptio contra dicta & depositiones testium, ut quod sint singulares, variantes etc.

Quæres duodecimò. Qui vocantur testes Synodales?

R. Juxta *can. Episcopus 7. caus. 35. q. 6.* In Synodo septem ex plebe, vel eò amplius, prout viderit expedire, maturiores, honestiores, atque veraciores viros constituere debet, qui juramento sese adstringant, quod quacunque in Diocesi contri DEI voluntatem & rectam Christianitatem fieri intellexerint, nec propter amorem, nec propter timorem, nec propter pretium, nec propter parentelam celare, sed Episcopo fide-

liter

liter denuntiare velint : & sunt potius publici denuntiatores , seu ex publico officio denuntiare obligati, quam testes, ac hodie Scabini Synodales appellantur. Hi testes synodales, si in aliqua causa coram Ordinario testimonium ferant, super eadem causa in iudicio jurati testari non tenentur. *cap. praeterea. 7. de testib. cogend.* nisi fortè articulus novæ quæstionis emergat, aut veritas aliter haberi non possit: quia officium aliquod jurans exercere, ejus juramentum ad totum tempus, quo durat officium, sese extendit.

Quæres *ultimò.* Quis modus in praxi probandi per testes ?

R. Hæc praxis consistit in sequentibus : *Primò.* Postquam reus ad petitionem actoris negativè respondit , aut e contra actor exceptionem rei negavit , & dilatio probatoria à Judice data , ante omnia actor articulos formare debet , quos per testes se probare confidit : & quidem ipsæ positiones ab Adversario pro articulis assumuntur : ideòque articuli positionales appellantur , quibus si alios addere placet, additionales dicuntur. His articulis in ordinem redactis certi præfiguntur numeri, & personæ denominantur testium ; per quos horum articulorum probationem facere intendit , & quia ordinariè non omnes & singuli testes super omnibus articulis respondere possunt , hinc articuli specificantur, super quibus unumquemque testem audiri cupit, quæ specificatio, denominatio testium cum directorio nuncupatur, eò quod Judicem in instituen- do testium examine dirigat.

Secundò. Articulos, nomina testium,
R. D. Schmorrenberg *Instit.* J. Can.

& directorium Judex eum in finem reo communicat, ut si aliquas exceptiones, sive contra articulos tanquam irrelevantes, sive contra testium personas habeat, easdem opponere possit.

Tertiò. Si reus, sive is, contra quem testes producuntur, nullam habeat exceptionem, circa articulos ab Actore propositos interrogatoria formantur, ut : Unde testis sciat articulum ? quo loco & tempore sit factum, quod in articulo proponitur &c. super quibus interrogatoriis non minùs, quàm super articulis testis est diligenter examinandus. *cap. praesentium. 2. h. t. in 6.*

Quartò. Interrogatoria rei actori non communicantur, ne testes subornare, & circa responsiones instruere valeat. cum interrogatoria ponantur, ut fraus & falsitas detegatur, si testes discrepent in temporis, loci &c. circumstantiis.

Quintò. Judex receptis cum directorio & interrogatoriis articulis testes ab actore nominatos citat, & si venire renuant, coram se certo die, si jurisdictionem in illos habeat, comparere compelliq; aliàs si testes alterius sint jurisdictionis, Judex causæ proprium eorum Judicem per literas, quas mutui consensùs appellant, requirit, quatenus vel testes ad locum motæ litis, si causa criminalis, venire cogat, vel ipse eos super articulis & interrogatoriis examiner, & depositiones eorum clausas ac sigillo suo munitas ad se remittat.

Sextò. Deinde utraque pars litigans eum in finem citatur, ut testes jurare videant ; priusquam autem jurent, prius avisari seu de perjurio moneri debent,

Y y hoc

hoc est : demonstranda est illis obligatio veritatem, remotis omnibus affectibus, edicendi, gravitas juramenti, & pœna perjurii explicanda. Quo facto testes in præsentia partium jurant, quod ad interrogata dicere velint veritatem.

Septimò. Præstito juramento partes removentur, & singuli testes super articulis & interrogatoriis seorsim examinantur: eorum dicta & depositiones prothocollo inferuntur, & prælecto in fine examinis prothocollo silentium imponitur, sive monentur, ne quid de iis, de quibus sunt examinati, & quæ responderunt, antestium publicationem edicere præsumant.

Octavò. Examine absoluto ejus prothocollum, quod rotulus testium appellatur, sigillis Commissariorum, si examen per delegatos factum, clauditur, & Judici deleganti mittitur, qui partes citat, ut videant testimonia publicari.

Nondò. Denique antequam dicta testium publicentur, Judex partes interrogat, an in publicationem consentire velint? Si contentiant, rotulus examinis ipsis prælegitur, & utrique parti petenti copia conceditur: ut quod pro & contra se à testibus sit depositum, dignoscere possit.

T I T U L U S XXII.

D E

FIDE INSTRUMENTORUM, *tertia Probationum Specie.*

Quæres *primò.* Quid est Instrumentum?

R. Instrumentum generaliter sumptum est omne illud, quod causam instruit, sive quo Judici fit fides: & hoc modo propria confessio & testium testimonia probationis instrumenta dici possunt. Instrumentum strictius sumptum significat tertiam probationis speciem, videlicet, quamlibet scripturam, quæ fidem rei gestæ, quam continet, Judici facit, & causam instruit.

Quæres secundò. Quotuplex Instrumentum?

R. Publicum & privatum. Publicum est scriptura à persona publica facta & formata, de quo in *cap. scripta. 2.* & *cap. inter dilectos. 6. h. r.* Instrumentum privatum est scriptura ab homine privato nullâ autoritate publicâ pollente confecta. Privatum aliud est authenticum, quod testium subscriptione & sigillo, eoque recognito & approbato, vel alio legitimo modo est munitum: non authenticum est, quod his caret admiuiculis: ut sunt rationes privatæ, libri mercatorum, in quibus data & accepta, con-

ven-